

Tuomas Ojanen

17.9.2025

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HE 53/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vankeuslain, tutkintavankeuslain ja puolustustilalain 9 §:n muuttamisesta

Pääasiallinen sisältö ja arvioinnin lähtökohdat

1. Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi vankeuslakia, tutkintavankeuslakia ja puolustustilalakia. Viitataan keskeisistä tavoitteista ja sisällöstä esityksestä ilmenevään toistamatta sitä tässä.
2. Kuten esityksen säätämisyjärjestysperusteluissakin todetaan (s. 62), ”esitys sisältää perusoikeusherkkiä kokonaisuuksia”, joiden takia perustuslakivaliokunnan lausunto on arvioitu tarpeelliseksi.
3. Näissä asiakokonaisuuksissa on kysymys varmuusosastolle sijoittamisen edellytyksiä ja tutkintavangin sijoittamista varmuusosastolle; määräaikaista päätöstä puhelimen kuuntelusta; ja vankilaan ottamisen rajoittamista koskevista säännösehdoista, joiden suhdetta perustuslain perusoikeussäännöksiin ja vastaaviin ihmisoikeussopimuksiin, varsinkin Euroopan ihmisoikeussopimukseen sekä lapsen oikeuksien yleissopimukseen, on käsitelty verraten laajasti ja seikkaperäisesti säätämisyjärjestysperusteluissa. Lisäksi muuallekin esitykseen sisältyy perusoikeus- ja ihmisoikeuskysymysten ja -vaikutusten tarkastelua.
4. Kuten esityksestä ilmenee, siinä ehdotettu sääntely on merkityksellistä perustuslain useiden perusoikeussäännösten, kuten varsinkin perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattun henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden, samoin kuin perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattun yksityiselämän suojan ja saman pykälän 2 momentissa suojatun luottamuksellisen viestin salaisuuden kannalta.
5. Vapaudenmenetyks ei sellaisenaan muodosta perustetta rajoittaa henkilön muita perusoikeuksia. Jos tarve henkilön muiden perusoikeuksien rajoittamiseen vapaudenmenetyksen aikana on olemassa, rajoituksista on säädettävä lailla, ja ne tulee voida oikeuttaa erikseen kussakin tapauksessa ja kunkin perusoikeuden osalta (HE 309/1993 vp, s. 25 ja 49, ks. myös esim. PeVL 20/2005 vp, s. 2).
6. Vapautensa menettäneen perusoikeuksiin puuttuvia ehdotuksia on näin ollen arvioitava perusoikeuksien yleisten ja tarvittaessa kunkin perusoikeuden erityisten rajoitusedellytysten kannalta (PeVL 36/2020 vp, s. 2-3, PeVL 6/2017 vp, s. 2, PeVL 34/2014 vp, s. 2, PeVL 20/2005 vp, s. 2/II). Rajoitusten hyväksyttävyyden, tarkkarajaisuuden ja oikeasuhtaisuuden lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota vapautensa menettäneiden oikeusturvaan (PeVL 36/2020 vp, s. 3 ja PeVL 20/2005 vp, s.2/II).
7. Ehdotetun sääntelyn valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on yhtenä keskeisenä lähtökohtana huomioitava, että ehdotettu sääntely kohdistuu olennaisilta osiltaan sellaiseen sääntelyyn, joka on hyväksytty perustuslakivaliokunnan

myötävaikutuksella tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 36/2020 vp ja PeVL 34/2014 vp; ks. myös PeVL 20/2005 vp ja PeVL 59/ 2006 vp).

Arvio

8. Hallituksen esityksen säätämisyjärjestysjaksossa ja muuallakin esityksessä on tehty asianmukaisesti selkoa esityksen perusoikeus- ja ihmisoikeuskytkennöistä. Esitys edustaa mielestäni hyvää lainvalmistelua.
9. Nähdäkseni voidaan yhtyä hallituksen esityksen säätämisyjärjestysjaksossa esitettyihin valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin lähtökohtiin sekä keskeisiin johtopäätöksiin esityksen suhteesta perustuslakiin.
10. Vankeuslakiehdotuksen 12 luvun 8 §:n mukaan varmuusosastolla olevalta vangilta peräisin oleva ja vangille saapunut muu kuin 3 ja 4 §:ssä tarkoitettu kirje, muu postilähetys ja viesti saadaan lukea, ”jos se on tarpeen” säännöksessä luetelluissa tilanteissa. Vastaavanlainen muotoilu sinänsä sisältyy jo voimassa olevaan lakiin. Kun perustuslain 10 §:n mukaan lailla voidaan säätää ”välttämättömistä rajoituksista” viestin salaisuuteen vapaudenmenetyksen aikana, ja kun perustuslaissa näin ollen asetetaan rajoituksille välttämättömyyden vaatimus, olisi perustuslain kannalta perusteltua, että 12 luvun 8 §:ssä kirjeen ym. avaaminen sidottaisiin säännösperusteisesti välttämättömyyteen ilmaisun ”on tarpeen” sijasta. Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa siitä, että ehdotettava perusoikeuksiin puuttuva sääntely on muutoin sidottu asianmukaisesti välttämättömyysvaatimukseen.
11. Vankeuslain 13 luvun 2 §:n 3 momenttia muutettaisiin siten, että varmuusosastolle sijoitetun vangin keskustelu voitaisiin kuunnella ja tallentaa 3 §:ssä tarkoitettun valvotun tapaamisen lisäksi 5 §:ssä tarkoitettussa lapsen tapaamisessa. Hallituksen esityksen perusteluissa on tältä osin asianmukaisesti tuotu esiin tarve arvioida lapsen etua ensisijaisena harkintaperusteena kaikissa lasta koskevissa viranomaisen päätöksissä, ja ettei sitä saa tarkastella samalla tasolla, kuin muita asiassa huomioitavia seikkoja (ks. esim. s. 59). Lapsen edun ensisijaista huomioimista edellyttää myös lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan 1 kohta.
12. Perustuslain 22 § huomioon ottaen perustuslakivaliokunnan lausunnossa olisi paikallaan korostaa lain soveltamista ohjaavana lausumana sitä, että siltä osin kuin ehdotettu sääntely on merkityksellistä lasten kannalta sitä olisi tulkittava ja sovellettava ottaen ensisijaisesti huomioon lapsen etu.